

O. Ivanov

QUANTITATIVE TEXT ANALYSIS OR PRODUCING OF NUMERICAL ARTIFACTS: CONTENT ANALYTICAL STUDIES EVALUATION

The author suggests the criteria for assessing the quality of quantitative content analytical studies. The criteria are based on the requirements of Ukrainian and foreign methodologies for each stage of content analysis: conceptual and operational schema creation, quantification, sampling, analysis and producing conclusions. Two types of findings in content-analytical studies are distinguished: textual and contextual, specific requirements for each are determined.

Keywords: content analysis, quality of sociological data, studies evaluation.

Матеріал надійшов 18.05.2013

УДК 316.3.482.3:177.5 (477)

Малиш Л. О.

ЧИННИКИ ПЕРШОЇ КЛАСОВОЇ НАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНЦІВ

У статті розглядаються чинники першої класової належності українців. Явище відтворення класової позиції вивчається на двох рівнях: міжпоколінному і внутрішньопоколінному – та у їх взаємозв'язку. Основні висновки дослідження базуються на даних опитувань «Перехід від освіти до роботи», проведених КМІС у 2007 р. на замовлення Світового банку та Європейської освітньої фундації.

Ключові слова: перша класова належність, соціальна структура, соціальна нерівність.

У соціумі завжди існує низка дефіцитних ресурсів, перелік яких варіює залежно від етапу суспільного розвитку. Однак на частину з них є стабільний і достатньо високий попит з боку індивідів унаслідок здатності виступати джерелом доступу до значної кількості життєвих шансів. Традиційно науковці відносять до них владу, багатство, престиж та знання, пропонуючи різноманітні підходи для фіксації позиції особи у просторі нерівних можливостей доступу до цих ресурсів.

Поширеним соціологічним інструментом розрізнення категорій осіб з відмінним статусом у системі економічних відносин є класові схеми, одна з найбільш вживаних запропонована Джоном Голдторпом (EGP схема – аббревіатура, утворена першими літерами прізвищ розробників – Еріксона, Голдторпа та Портокаро). Вона є доволі популярною у студіях притаманної суспільству нерівності у доступі до певних класових позицій, зокрема, при відповіді на питання

щодо того, якою мірою класова належність індивіда зумовлена соціальним походженням. Прикладами розвідок такого ґатунку є роботи, базовані на даних проекту «Порівняльний аналіз переходу від освіти до праці у Європі» (A Comparative Analysis of Transitions from Education to Work in Europe (CATEWE)), авторами яких є як закордонні [5], так і вітчизняні науковці [2].

Хоча тема чинників класової позиції української молоді для вітчизняної соціології не є новою, проте наявна з цього приводу інформація потребує уточнень. Так, явище класової нерівності є доволі складним і має вивчатися як на міжпоколінному (відтворення дітьми класової позиції батьків), так і на внутрішньопоколінному (гомогенність за ознакою класової належності найближчого оточення індивіда) рівнях з урахуванням їх взаємодії (вплив гомогенності за класовою ознакою сім'ї на досягнення певної позиції). На висвітлення зазначених лакун у вітчизняному соціологічному знанні і спрямована дана розвідка.

Емпірична основа дослідження та основні змінні

Дослідницькі висновки базуються на даних двох опитувань «Перехід від освіти до праці», проведених у 2007 р. Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Європейської освітньої фундації та Світового банку. Вибірка опитувань репрезентативна для молодих українців віком 15–34 роки, які протягом 2001–2006 р. припинили або переривали на один рік та більше здобуття формальної освіти. Загальна кількість опитаних становила 4123 особи після зважування з урахуванням кількості потенційних респондентів у домогосподарстві (2015 для першого та 2108 для другого масиву відповідно).

Центральною змінною дослідження є *перша класова належність індивіда*. Дослідники нерідко звертаються до цієї ознаки при вивченні процесу відтворення класової структури. Такий вибір зумовлений тим, що у відповідних пояснювальних моделях, як правило, тестуються дві основні групи чинників: ті, що описують соціальне походження індивіда, індикаторами якого є класова належність, престиж зайнятості та освітній рівень одного чи обох батьків, та ті, що визначають досяжний статус індивіда, операціоналізований як його освітній рівень. При цьому у дослідника є декілька можливостей визначення першої зайнятості індивіда.

Передовсім, це визначення як першої зайнятості тієї, яку індивід мав на час першого виходу на ринок праці. Незручність подальшого використання такого визначення першої зайнятості обумовлена тим, що воно включає в себе і підробітки під час навчання. Відтак, з одного боку, йтиметься про специфічні за змістом форми зайнятості, зокрема такі, що не потребують від виконавця значної кваліфікації, з іншого боку – оскільки навчання продовжується, то йдеться не про вплив освітньо-кваліфікаційного рівня, а радше вплив того його проміжного стану, який був на момент знаходження першої зайнятості. Для подолання зазначених незручностей дослідники розмежовують низку понять, які описують особливості трудової ситуації індивідів [6, с. 42–46]:

- підробітки під час навчання – зайнятість, яка тривала менше шести місяців або займала менше 20 годин на тиждень до першого припинення навчання. Мається на увазі перше переривання навчання на рік та більше, не зумовлене важкою хворобою, відпусткою по догляду за дитиною, акаде-

мічною відпусткою, військовою службою, очікуванням диплома для продовження навчання;

- значима зайнятість до припинення навчання – зайнятість, яка тривала не менше шести місяців та займала не менше 20 годин на тиждень до першого припинення навчання;
- перша зайнятість після припинення навчання – будь-яка зайнятість, яку індивід отримав після першого припинення навчання;
- перша значима зайнятість після припинення навчання – перша зайнятість, яку індивід отримав по першому завершенні навчання і яка тривала не менше шести місяців та займала не менше 20 годин на тиждень.

У даному дослідженні клас першої зайнятості буде визначатися на основі першої зайнятості після припинення навчання як такої, для набуття якої можна спостерігати вплив освітнього рівня індивіда та його соціального походження у чистому вигляді, не опосередкованому залученням до процесу трудової діяльності. Перша класова належність респондента фіксувалася на основі схеми EGP, яка включала такі класи: службовий (вищий та нижчий), працівники рутинної нефізичної праці, дрібні власники та самозайняті, кваліфіковані робітники та некваліфіковані робітники.

Інші змінні, використані у розвідці, були такі:

- *класова належність батьків респондента* також визначена на основі схеми EGP, класи якої об'єднані у три: службовий (вищий та нижчий), проміжний (працівники рутинної нефізичної праці) та робітничий (кваліфіковані та некваліфіковані робітники);
- *освітній рівень респондента та його батьків* представлено дихотомією: наявна вища освіта (повна вища освіта (спеціаліст, магістр)), базова вища освіта (бакалавр), неповна вища освіта (до 1996 р. – середня спеціальна) та відсутня вища освіта (решта освітньо-кваліфікаційних рівнів).

Агрегування даних здійснено внаслідок значної кількості пропущених значень у зазначених змінних і того, що за результатами попереднього аналізу [1, с. 121–129] об'єднаним разом класам та освітнім рівням притаманний подібний вплив на можливість досягнення молодими людьми певної позиції у класовій ієрархії. Крім того, шкали змінних, які фіксують класову належність та освітній рівень батьків, а також освітній рівень респондента, доповнено категорією «інформація невідома» задля збереження максимальної кількості кейсів для подальшого аналізу.

Поруч із вищезазначеними чинниками, до моделей включено таку ознаку, як: *престиж зайнятості батька та матері респондента*, визначену за Стандартною міжнародною шкалою престижу занять (Standard International Occupational Prestige Scale, SIOPS), розробленою Д. Трейманом.

Бали за шкалою престижу та класова належність респондента та його батьків було одержано шляхом перекодування відповідних значень Міжнародної стандартної класифікації занять 1988 (International Standard Classification of Occupation 1988, ISCO88).

Ще одна змінна, використана при аналізі, – *тип населеного пункту*, де мешкає індивід. Нами припускалося, що існують поселенські відмінності у впливі досяжних та аскриптивних статусних характеристик індивідів на досягнення класової позиції. У класовій структурі великих міст частка службових класів є більшою, а робітничих – меншою, аніж у невеликих містах і селах. Відповідно, як набір чинників класової належності, так і сила їхнього впливу різнитимуться у зазначених типах населених пунктів. Поселенські відмінності у кількості ресурсів та життєвих можливостей відбиває поділ молоді на дві групи: мешканців великих міст (включаючи жителів дуже великих міст і великих міст) та тих, хто проживає у невеликих містах і сільській місцевості (населення сіл, смт, маленьких міст і середніх міст).

Гомогенність оточення індивіда за ознакою класової належності

Відтворення структури суспільства, в тому числі і класової, відбувається не лише від одного покоління до іншого, а й у межах певного покоління, що знаходить прояв у подібності статусів представників дружніх кіл та членів сімей. Дослідження однотипного підбору за статусом (*assortative mating by status*) при

ни – є досить популярним напрямом соціологічних розвідок [3; 4].

Наявні емпіричні дані дали змогу розглянути поселенські особливості цього явища як серед молодих українців, так і їхніх батьків. Однак, оскільки необхідні для аналізу змінні були тільки у масиві опитування, проведеного на замовлення Європейської освітньої фундації (N = 2015), то подальші висновки базуватимуться саме на одержаній з нього інформації.

Зробимо також декілька уточнень щодо використаних при аналізі даних змінних. Позаяк інформація щодо першої класової належності як батьків респондентів, так і їхніх шлюбних партнерів у масиві була відсутня, розглядалися дані щодо класу респондента та його подружжя на момент опитування (для більш коректного порівняння)¹, а щодо батьків – на той момент, коли респонденту було 15 років. Класова належність у всіх перелічених випадках визначалася за 6-класовою версією схеми EGP, яка включала: вищий службовий клас, нижчий службовий клас, клас працівників рутинної нефізичної праці, клас дрібних власників та самозайнятих, клас кваліфікованих робітників та клас некваліфікованих робітників.

Крім того, тип населеного пункту, де мешкали батьки респондента, визначався на основі даних щодо того, де він провів більшу частину свого дитинства (до досягнення 15-річного віку). Тип населеного пункту, де мешкає подружжя, фіксувався як такий, що був зазначеним на момент опитування.

Інформація стосовно класової гомогамності / гетерогамності сім'ї респондента стосується тих із них, які на момент опитування перебували у зареєстрованому шлюбі, проживали разом без реєстрації шлюбу або були одруженими, хоч і мешкали окремо.

Загалом, зв'язок між класовими позиціями як у сім'ях молодих людей, так і їхніх батьків є помірним (таблиця 1) – значення коефіцієнтів

Таблиця 1. Поширеність класової гомогамії у сім'ях українців

Параметри	Великі міста		Невеликі міста й села	
	V Крамера (p)	Частка гомогамних сімей, %	V Крамера (p)	Частка гомогамних сімей, %
Сім'я респондента	0,192 (0,011)	21,7	0,223 (p<0,001)	17,9
Сім'я батьків респондента	0,248 (p<0,001)	29,9	0,254 (p<0,001)	35,3

виборі шлюбного партнера, який зумовлює статусну гомогамію (*status homogamy*) – збіг статусних характеристик чоловіка та дружи-

¹ Дані було загреговано у дві змінні, перша з яких містила інформацію щодо класової належності молодих одружених чоловіків, а друга – щодо молодих заміжніх жінок.

Крамера варіює у діапазоні від 0,192 до 0,254. Батькам явище класової гомогамії притаманне більшою мірою, аніж молодшому поколінню: частка сімей, де класова позиція чоловіка та дружини збігається, у них є вищою в обох типах населених пунктів, особливо помітною така різниця є для невеликих міст і сіл. Водночас значимих поселенських розбіжностей у частці гомогамних сімей у межах кожного з поколінь виявлено не було.

Міра відтворення класової позиції у членів сім'ї різниться залежно від того класу, який розглядається, а також від статі індивіда. У цілому, для чоловіків є більш характерним відтворення класової позиції за умов належності до службових класів чи класу працівників рутинної нефізичної праці, а для жінок – для вищого службового класу чи робітничих класів.

Обмежена кількість кейсів щодо одружених респондентів у масиві, а також відсутність у частині з них інформації щодо окремих параметрів класової позиції членів батьківської або власної сім'ї не дозволили детально проаналізувати відтворення гомогамності від одного покоління

бових класах, яке вимагає подальшої ґрунтовної емпіричної перевірки.

Соціальні чинники першої класової належності

Перш ніж переходити до розгляду відтворення класової позиції між поколіннями, коротко окреслимо поселенські особливості класової структури для української молоді. Наявні дані дозволяють підтвердити припущення щодо більшої доступності привабливих позицій у соціальній ієрархії у містах (таблиця 2): частка осіб, належних до службового класу, там є значимо вищою, аніж у сільській місцевості. Натомість частка некваліфікованих робітників значимо вища серед населення сіл та невеликих міст, аніж серед міського населення. Причому для обох типів населених пунктів спостерігаються гендерні відмінності у першій класовій належності молоді: частка жінок є більшою у службовому класі та серед працівників рутинної нефізичної праці, тоді як відсоток чоловіків є вищим серед дрібних власників та самозайнятих і в робітничих класах².

Таблиця 2. Поселенські відмінності у першій класовій належності української молоді

Класова належність	Міське населення			Сільське населення		
	Чоловіки, %	Жінки, %	Разом, %	Чоловіки, %	Жінки, %	Разом, %
Службовий (вищий та нижчий) клас	26,5	40	33,5	13,6	27,8	20,9
Працівники рутинної нефізичної праці	14,2	40,9	28	8	41,4	25,1
Дрібні власники, самозайняті	3,7	1,8	2,7	5,4	2,1	3,7
Кваліфіковані робітники	28,9	11,7	20	26,8	14,2	20,3
Некваліфіковані робітники	26,7	5,7	15,8	46,2	14,5	30
N	619	668	1287	810	848	1658

до іншого. Обережно відзначимо, що у 35,7 % батьків, належних до вищого службового класу, діти мають сім'ю, гомогамну за цим же параметром, а у батьків, належних до нижчого службового класу, у 17,4 % сім'ях дітей і чоловік, і дружина належать до вищого службового класу. Натомість для батьків з сімей, гомогамних за іншою класовою позицією, не спостерігається її однорідності у сім'ях дітей. Утім, з огляду на незначне наповнення категорій, де зафіксовано гомогамність сімей за класовою ознакою по кожному з класів (N не перевищує 27), можемо лише сформулювати припущення щодо більшого відтворення гомогамії за класовою ознакою у служ-

Низка поселенських і гендерних відмінностей була зафіксована також і в процесі з'ясування чинників першої класової позиції респондента, здійсненого засобами мультиноміального регресійного аналізу. Висновки щодо відмінностей у силі впливу тих чи інших чинників на класову належність при входженні на ринок праці у різних типах населених пунктів було зроблено на основі порівняння відповідних показників відношення шансів (odds ratio) окремо для чоловіків та жінок.

² Значимість розбіжностей визначено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $\alpha = 0,001$, крім розбіжності у частці міських чоловіків та жінок, належних до класу дрібних власників та самозайнятих, для яких $\alpha = 0,005$.

З огляду на припущення щодо взаємозв'язку між відтворенням нерівностей на міжпоколінному та внутрішньопоколінному рівнях, коло чинників першої класової позиції не обмежувалося стандартним для міжнародних досліджень такого штибу набором чинників, як-от: класова позиція батьків, освітній рівень батьків, престиж зайнятості батьків та освітній рівень самого індивіда. До аналізу було додатково залучено ще дві змінних, які фіксували гомогамність характеристик батьківського подружжя.

Перша змінна являла собою дихотомію: належність обох батьків до службових класів (вищого або нижчого) та належність батьків до інших класів.

Друга змінна також дихотомічна: наявність в обох батьків вищої освіти (як повної, так і неповної) та її відсутність принаймні в одного з батьків.

Вказане агрегування даних обумовлено гіпотезою щодо того, що гомогенність сім'ї як за класовою ознакою, так і за освітньою, зумовить більшу доступність для індивіда різноманітних можливостей на ринку праці, а отже, підвищуватиме ймовірність його входження до службових класів.

Як видно з таблиці 3, для містян значимими предикторами класової позиції виявилися класова належність одного з батьків (для чоловіків – батька, для жінок – матері), власний рівень осві-

Таблиця 3. Імовірність потрапити у I+II, III, IV та VI класи порівняно з VII для жителів великих міст

Чинники	Службовий клас	Працівники рутинної нефізичної праці	Дрібні власники, самозайняті	Кваліфіковані робітники
Чоловіки, R ² Нагелкерка= 0,340				
Класова належність батька				
Невідома	1,785	1,212	2,07	1,164
Службовий клас	5,611*	3,750*	1,704	1,041
Проміжний клас	0,794	0,782	1,012	0,788
<i>Робітничий клас</i>				
Освіта респондента				
Невідома	2,374	0,917	2,504	0,586
Вища освіта	23,420*	1,681	1,941	0,844
<i>Без вищої освіти</i>				
Жінки, R ² Нагелкерка= 0,350				
Класова належність матері				
Невідома	3,402	2,228	7,491	1,403
Службовий клас	2,502	1,077	11,747**	0,536
Проміжний клас	0,518	0,549	0,876	0,233**
<i>Робітничий клас</i>				
Освіта респондента				
Невідома	0,720	1,150	2,632	0,331
Вища освіта	12,024*	1,538	0,544	0,616
<i>Без вищої освіти</i>				
Освітня гомогамія у батьківській сім'ї				
Гомогамна сім'я	3,966**	2,686**	0,877	4,141**
<i>Гетерогамна сім'я</i>				

Примітка. Референтні категорії виділено курсивом. Рівень значущості відношень шансів позначено * (для $p < 0,001$) та ** (для $p [0,01; 0,05]$).

ти та гомогамність сім'ї батьків за наявності вищої освіти (для жінок). Вказані змінні дозволяють пояснити 34 % варіативності залежної змінної у чоловіків та 35 % у жінок.

За наявності вищої освіти суттєво зростають шанси молодшої людини потрапити до службового класу, а не до робітничого: у чоловіків вони у 23, у жінок – у 12 разів вищі, порівняно з тими, хто не має вищої освіти.

Вплив класової позиції батьків на клас індивіда дещо відрізняється для чоловіків та жінок. Так, сини батьків, належних до службового класу, мають майже у 6 разів більше шансів потрапити до службового класу та майже у 4 – до класу працівників рутинної нефізичної праці, порівняно з синами батьків, належних до робітничого класу. Дочки матерів зі службового класу з більшою ймовірністю належатимуть до класу дрібних власників та самозайнятих, аніж потраплять до класу некваліфікованих робітників. Причому їхні шанси входження до класу самозайнятих – приблизно в 11 разів вищі, аніж у дочок матерів з робітничого класу. Дочки матерів, що належать

до проміжного класу, мають значимо меншу ймовірність потрапити до класу некваліфікованих робітників, аніж дочки матерів з робітничого класу (відношення шансів становить 0,233).

Коментуючи дані щодо зв'язку між різними вимірами відтворення нерівності, відзначимо його наявність для жінок. Причому, якщо класова гомогамність батьківської сім'ї на клас входження на ринок праці не вплинула, то її освітня гомогамність виявилася доволі потужним чинником класової позиції для жінок. Так, для них спостерігається значиме підвищення ймовірності входження до всіх класів, окрім дрібних власників та самозайнятих, за наявності вищої освіти в обох батьків порівняно з тими, у чиїх сім'ях подібним ресурсом обоє батьків не володіли.

Набір предикторів класової належності для жителів невеликих міст і сіл дещо відрізняється від того, який було наведено для мешканців великих міст (табл. 4): до них відносяться освіта індивіда, освіта батька (для чоловіків) та престиж зайнятості матері і гомогамність сім'ї батьків за наявності вищої освіти (для жінок). Перелічені

Таблиця 4. Ймовірність потрапити у I+II, III, IV та VI класи порівняно з VII для жителів невеликих міст та сіл

	Службовий клас	Працівники рутинної нефізичної праці	Дрібні власники, самозайняті	Кваліфіковані робітники
Чоловіки, R ² Нагелкерка=0,265				
Освіта батька				
Невідома	0,879	1,67	1,782	0,904
Вища освіта	2,291**	1,078	0,903	0,722
<i>Без вищої освіти</i>				
Освіта респондента				
Невідома	4,934**	0,824	1,024	1,041
Вища освіта	41,240*	4,119*	1,067	1,896**
<i>Без вищої освіти</i>				
Жінки, R ² Нагелкерка=0,359				
Престиж зайнятості матері	1,079*	1,055*	0,992	1,04**
Освіта респондента				
Невідома	4,474**	1,583	2,320	1,463
Вища освіта	29,922*	2,347**	1,443	1,387
<i>Без вищої освіти</i>				
Освітня гомогамія у батьківській сім'ї				
Гомогамна сім'я	1,716	0,855	4,354**	0,656
<i>Гетерогамна сім'я</i>				

Примітка. Референтні категорії виділено курсивом. Рівень значущості відношень шансів позначено * (для $p < 0,001$) та ** (для $p [0,01; 0,05]$).

змінні пояснюють 26,5 % варіативності залежної змінної у чоловіків та 35,9 % у жінок.

Чоловіки, які мають вищу освіту, ймовірніше потраплять до службового класу, класу працівників рутинної праці чи класу кваліфікованих робітників, аніж до класу некваліфікованих робітників. При цьому особливо різкий контраст у шансах осіб з дипломом ВНЗ і без нього спостерігається щодо службового класу (відношення шансів становить 41,24). У жінок закінчення вищого навчального закладу також підвищує шанси на входження на ринок праці у службовому класі або у класі працівників рутинної нефізичної праці порівняно з класом некваліфікованих робітників (відношення шансів для осіб з вищою освітою та без вищої освіти становлять, відповідно, 29,922 та 2,347).

Сини батьків з вищою освітою мають приблизно вдвічі більші шанси здобути службовий клас першої зайнятості, аніж увійти до класу некваліфікованих робітників порівняно з тими, чії батьки не мали вищої освіти.

Крім того, для жінок було відмічено зростання шансів входження до службового класу, класу працівників рутинної нефізичної праці та класу кваліфікованих робітників на протилежну належності до класу некваліфікованих робітників при підвищенні престижу зайнятості матері. Також для них характерно значиме зростання шансів потрапити до класу дрібних власників та самозайнятих за наявності у батьків вищої освіти.

Співставлення наведених вище моделей дозволяє частково підтвердити висловлене на початку статті припущення щодо поселенських відмінностей у силі зумовленості першої класової позиції різними чинниками. Вплив освітнього рівня на клас входження на ринок праці є більш вираженим для невеликих міст і сільської місцевості та в обох типах населених пунктів для чоловіків. Так, відношення шансів осіб з вищою освітою та без вищої освіти на входження до службового класу становить у мешканців великих міст 23,42 (у чоловіків) та 12,024 (у жінок), а у мешканців невеликих міст і сіл – 41,240 (у чоловіків) та 29,922 (у жінок).

Вплив приписних статусних характеристик є менш вираженим, порівняно з досяжними, для обох виділених типів населених пунктів. Відмінності у шансах на перебування у певних класах, передусім у службовому, серед осіб різного класового походження, рівнем освіти батька чи престижністю зайнятості матері, є суттєво меншими, аніж у випадку порівняння шансів досягнення аналогічної позиції індивідами з тим чи

іншим освітнім рівнем. Виняток тут становить лише зростання шансів мешканок великих міст, чії матері належали до службового класу, потрапити до класу самозайнятих, порівняно з доньками матерів з робітничого класу.

Гомогамність сім'ї за освітньою ознакою виявилася значимим предиктором класової позиції жінок для обох типів населених пунктів. Щоправда, у місті наявність в обох батьків диплома про вищу освіту підвищувала шанси на входження до службового класу, класу працівників рутинної нефізичної праці та кваліфікованих робітників, а для невеликих міст і сіл – до класу дрібних власників та самозайнятих. Таким чином, для жінок нерівність у доступі до певних класових позицій додатково поглиблюється за рахунок неоднорідності батьківської сім'ї за освітньою ознакою. Для чоловіків же «поєднання» статусних характеристик батьків жодним чином не впливало на їхню першу класову позицію.

Висновки

Узагальнюючи викладену інформацію, відзначимо, що за даними розвідки відтворення класової позиції є складним процесом, який має низку гендерних та поселенських особливостей:

- сім'ям українців притаманний помірний рівень класової гомогамії, який є дещо вищим у представників старшого покоління порівняно з молодшим. Водночас поселенських відмінностей у його рівні серед представників одного покоління відмічено не було;
- існує низка відмінностей у класовій позиції молоді з різних типів населених пунктів при входженні на ринок праці: серед мешканців великих міст є суттєво більшою частка належних до службового класу, тоді як серед жителів невеликих міст і сіл – частка некваліфікованих робітників;
- загалом перша класова належність зумовлена як приписними, так і досяжними статусними характеристиками індивідів, однак існують гендерні та поселенські відмінності у наборах цих характеристик та у силі їхнього впливу;
- як для обох типів населених пунктів, так і для осіб обох статей було відмічено зумовленість першої класової позиції освітнім рівнем респондента, однак він краще диференціює класи на входження до певних класів у невеликих містах і селах порівняно з великими містами, а також у чоловіків порівняно з жінками;

– наявні гендерні та поселенські відмінності у переліку приписних статусних характеристик індивідів, які визначають клас їхньої першої зайнятості. Так, для мешканців великих міст – це класова належність батька у чоловіків та матері у жінок, а також гомогамність за наявністю вищої освіти батьківської сім'ї індивіда (у жінок). Для жителів невеликих міст і сіл – це освіта батька (для чоловіків) і престиж зайнятості матері та гомогамність за наявністю вищої освіти (для жінок). У цілому, яскравих поселенських та гендерних відмінностей у впливі аскриптивних статусних характеристик відмічено не було; – загалом, одержані висновки дозволяють вважати за релевантний принцип вимірю-

вання відтворення класової структури як дворівневого процесу, згідно з яким класова позиція транслюється як між поколіннями (у вигляді впливу походження), так і в межах одного покоління (зокрема, через вибір шлюбного партнера). Причому для жінок існує зв'язок між цими двома вимірами, пов'язаний з підвищенням шансів доступу до певних класових позицій з огляду на гомогамність батьківської сім'ї за освітньою ознакою. Уточнення механізму соціальної детермінованості класової позиції індивіда може становити плідний напрям подальших розвідок у галузі відтворення притаманних українському суспільству стратифікаційних порядків.

Список літератури

1. Малиш Л. Класовий статус молоді на ринку праці / Л. Малиш, О. Виноградов // Молодь України: від освіти до праці / [С. Оксамитна, О. Виноградов, Л. Малиш, Т. Марценюк] ; під ред. С. Оксамитної. – К. : ВПЦ НАУКМА, 2010. – С. 115–134.
2. Молодь України: від освіти до праці / [С. Оксамитна, О. Виноградов, Л. Малиш, Т. Марценюк] ; під ред. С. Оксамитної. – К. : ВПЦ НАУКМА, 2010. – 202 с.
3. Drìbe M. Status Homogamy in the Preindustrial Marriage Market: Partner Selection According to Age, Social Origin, and Place of Birth in Nineteenth-century Rural Sweden / Martin Drìbe, Christer Lundh // Journal of Family History. – 2009. – Vol. 34 (4). – P. 387–406.
4. Schwartz C. R. Pathways to Educational Homogamy in Marital and Cohabiting Unions / Christine R. Schwartz // Demography. – 2010. – Vol. 47 (3). – P. 735–753.
5. Shavyt Y. From School to Work. A Comparative Study of Educational Qualification and Occupational Destination / Yossi Shavyt, Walter Muller. – Oxford : University Press, 1998. – 550 p.
6. Transition from Education to Work in EU Neighboring Countries. Results of an ETF Innovation and Learning Project. – Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 2008. – 82 p.

L. Malysh

FACTORS OF CLASS OF FIRST JOB OF UKRAINIANS

The article investigates factors of class of first job of Ukrainians. Reproduction of class position is studied at two levels: intergenerational and intragenerational, also the relationship between these two levels is analyzed. The main findings of the research are based on the data of 2007 sociological studies Transition from School to Work conducted by Kiev International Institute of Sociology at the initiative of the World Bank and the European Training Foundation.

Keywords: class of first job, social structure, social inequality.

Матеріал надійшов 19.06.2013